אגם כדכתיב יקנה וסוף קמלו ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור א"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי מלמד שירדה לרחוץ מגלולי אביה וכן הוא אומר [2]אם רחץ ה' את צואת בנות ציון וגו' ונערותיה הולכות וגו' א"ר יוחנן אין הליכה זו אלא לשון מיתה וכן הוא אומר [3]הנה אנכי הולך למות [4]ותרא את התיבה בתוך הסוף כיון דחזו דקא (א) בעו לאצולי למשה אמרו לה גבירתנו מנהגו של עולם מלך בשר ודם גוזר גזירה אם כל העולם כולו אין מקיימין אותה בניו ובני ביתו מקיימין אותה ואת עוברת על גזירת אביך בא גבריאל וחבטן בקרקע ותשלח את אמתה ותקחה ר' יהודה ור' נחמיה חד אמר ידה וחד אמר שפחתה מ"ד ידה דכתיב אמתה ומ"ד שפחתה מדלא כתיב ידה ולמ"ד שפחתה הא אמרת בא גבריאל וחבטן בקרקע דשייר לה חדא דלאו אורחא דבת מלכא למיקם לחודה ולמאן דאמר ידה ליכתוב ידה הא קמ"ל דאישתרבב אישתרבובי [א]דאמר מר וכן אתה מוצא באמתה של בת פרעה וכן אתה מוצא בשיני רשעים דכתיב [5]שני רשעים שברת [ב]ואמר ריש לקיש אל תיקרי שברת אלא שריבבתה ותפתח ותראהו את הילד ותרא מיבעי ליה א"ר יוסי ברבי חנינא שראתה שכינה עמו והנה נער בכה קרי ליה ילד וקרי ליה נער תנא הוא ילד וקולו כנער דברי רבי יהודה אמר לו רבי נחמיה [ג]א"כ עשיתו למשה רבינו בעל מום אלא מלמד שעשתה לו אמו חופת נעורים בתיבה אמרה שמא לא אזכה לחופתו ותחמול עליו ותאמר מילדי העברים זה מנא ידעה א"ר יוסי ברבי חנינא שראתה אותו מהול זה א"ר יוחנן מלמד שנתנבאה שלא מדעתה זה נופל ואין אחר נופל והיינו דאמר רבי אלעזר מאי דכתיב [6]וכי יאמרו אליכם דרשו אל האובות ואל הידעונים המצפצפים והמהגים צופין ואינם יודעין מה צופין מהגים ואינן יודעים מה מהגים ראו שמושיען של ישראל במים הוא לוקה עמדו וגזרו כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו כיון דשדיוה למשה אמרו תו לא חזינן כי ההוא סימנא בטלו לגזירתייהו והם אינן יודעין שעל מי מריבה הוא לוקה והיינו דאמר [ד]רבי חמא ברבי חנינא מאי דכתיב [7]המה מי מריבה אשר רבו המה שראו איצטגניני פרעה וטעו והיינו דקאמר משה [8]שש מאות אלף רגלי וגו' אמר להן משה לישראל בשבילי נצלתם כולכם ר' חנינא בר פפא אמר אותו היום עשרים ואחד בניסן היה אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבונו של עולם מי שעתיד לומר שירה על הים ביום זה ילקה ביום זה רבי אחא בר חנינא אמר אותו היום ששה בסיון היה אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מי שעתיד לקבל תורה מהר סיני ביום זה ילקה ביום זה בשלמא למ"ד בששה בסיון משכחת לה ג' ירחי [ה]דאמר מר בשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד משה ומשבעה באדר ועד ששה בסיון תלתא ירחי אלא למ"ד בעשרים ואחד בניסן היכי משכחת לה אותה שנה מעוברת היתה רובו של ראשון ורובו של אחרון ואמצעי שלם ותאמר אחותו אל בת פרעה האלך וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות ומאי שנא מעבריות מלמד שהחזירוהו למשה על כל המצריות כולן ולא ינק [ו]אמר פה שעתיד לדבר עם השכינה יינק דבר טמא והיינו דכתיב [9]את מי יורה דעה וגו' למי יורה דעה ולמי יבין שמועה לגמולי מחלב ולעתיקי משדים ותאמר לה בת פרעה לכי[ז] וגו' א"ר אלעזר מלמד שהלכה בזריזות כעלמה ר' שמואל בר נחמני אמר העלמה שהעלימה את דבריה ותאמר לה בת פרעה היליכי את הילד הזה אמר רבי חמא בר' חנינא מתנבאה ואינה יודעת מה מתנבאה היליכי הא שליכי ואני אתן את שכרך א"ר חמא בר' חנינא לא דיין לצדיקים שמחזירין להן אבידתן אלא שנותנין להן שכרן [10]ותקח מרים הנביאה אחות אהרן וגו' [ח]אחות אהרן ולא אחות משה אמר רב עמרם אמר רב ואמרי לה אמר רב נחמן אמר רב מלמד שהיתה מתנבאה כשהיא אחות אהרן ואומרת

אגם. של עלי ערבה וקנים דקין והוא קנה וסוף דקרא (ישעיה יט ו). קנה קנים סוף ערבה דקה: **לרחוץ.** לטבול שם לשם גירות: **וכן הוא אומר וכו'.** שהשב ומתנקה מעונו קרוי רחוץ: **לשון מיתה.** כדמפרש ואזיל שהיו ממחות בידה הלכתו של צדיק: **דאמר מר.** גבי שרביט הזהב דאחשורוש במסכת מגילה[ט]: **בשיני רשעים.** דעוג מלך הבשן במסכת ברכות בתחלת פרק הרואה[י]: **שריבבתה.** לשון דאישתרבובי: **שראתה עמו שכינה.** והאי את לשון עם כמו לא שלח יעקב את אחיו (בראשית מב): **נער.** גדול משמע: **בעל מום.** והוא לוי ונפסל בקול לעבודת השיר: **ואין אחר נופל.** ליאור שאותו היום בטלו גזירתם: **וכי יאמרו אליכם.** העובדי כוכבים דרשו כמותינו אל האובות: **המלפלפים והמהגים.** נביא קרי להו לשון גנאי שהם (ב) מלפלפין כעגורים ומהגים כיונים מוציאין קול בגרונם ואין יודעין מה אומרים כך דרך איצטגנינין אינן רואין אלא סימן אבל לא פירושו של כל דבר: **ראו.** אצטגניני פרעה: **שמושיען של ישראל כו'.** והך מילתא נמי ר' אלעזר קאמר לה דקרא נמי אמצרים קאי אלא גמרא קאמר לה וקאי אהא דאמרינן לעיל ואין אחר נופל וכדרבי אלעזר דאמר שאין יודעים מה הוגין הילכך ראו המצרים ולא ידעו מה ראו: **כיון דשדיוה למשה במים.** כל זמן שהיה ביאור אין לקות גדולה מזו ובטל הסימן של לקייה: **רגלי.** בשבילי כמו ויברך ה' אותך לרגלי (בראשית ל): **בשבילי נצלתם.** שביטלו מצרים את גזירתם: **שירה על הים.** בכ"א בניסן נאמרה כדתניא בסדר עולם מרעמסס לסוכות ומסוכות לאיתם ומאיתם לפני פי החירות הרי ג' ברביעי ויוגד למלך מצרים כי ברח העם חמישי וששי רדפו מצרים (ג) אור שביעי ירדו לים שנאמר ויאמר את הלילה[כ] לשחרית אמרו שירה ויום שביעי היה ויו"ט אחרון של פסח היה: **דאמר מר בשבעה באדר מת משה.** בפ"ק דקידושין (דף לח.) ילפינן לה מקראי דכתיב ויבכו בני ישראל את משה בערבות מואב שלשים יום[ל] וכתיב משה עבדי מת ועתה קום עבור[מ] וכתיב כי בעוד שלשת ימים אתם עוברים את הירדן וגו'[נ] וכתיב והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון[ס] לא מהן ל"ג למפרע תמצא שבשבעה באדר מת משה ומנין שבשבעה באדר נולד שנאמר[ע] ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום וגו' מה ת"ל היום היום מלאו ימי ושנותי: **שלשה ירחי.** היו והן ג' חדשים שהצפינתו: **רובו של ראשון.** לא חסר אלא ז' ימים ורובו של ג' דהיינו ניסן ואמצעי שלם אדר השני שלם: **מאי שנא מן העבריות.** דקאמרה לה מכלל דמצריות לא ניחא לה: **דבר טמא.** זו שאכילתה דברים טמאים והתינוק טועם בחלבה כל מה שתאכל כדאמרי' ביומא (דף עה:) גבי לשד השמן[פ]: **את מי יורה דעה.** למי לימד הקב"ה תורה למי שגמל והפריש עצמו מחלב טמא ונעתק מן השדים הטמאים כמו ויעתק משם (בראשית יב): **שהלכה בזריזות כעלמה.** שכל כחה עליה. כמו חזק ואמץ (דברים לא) תקיף ועלם: **שהעלימה את דבריה.** שלא אמרה שהיא אחותו ושהיא מניקה את אמו: **היליכי את הילד.** הרי ליך שלך: **שהיתה מתנבאה כשהיא אחות אהרן.** עד שלא נולד משה והיינו הנביאה אחות אהרן:

מאי

בשבילי נצלתם כולכם. תימה אדרבה בשבילו נגזרו הגזירות שראו אצטגניני פרעה יש לומר הוא היה הראשון המושלך ליאור וגזירה ראשונה אם בן הוא והמתן אותו לא בשבילו היתה אלא משום ונלחם בנו ודרך אנשים להלחם:

סרח

תורה אור השלם

1. והאזניחו נהרות דללו וחרבו יארי מצור קנה וסוף קמלו: ישעיהו יט ו
2. אם רחץ אדני את צאת בנות ציון ואת דמי ירושלם ידיח מקרבה ברוח משפט וברוח בער: ישעיהו ד ד
3. ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכרה: בראשית כה לב
4. ותרד בת פרעה לרחץ על היאר ונערתיה הלכת על יד היאר ותרא את התבה בתוך הסוף ותשלח את אמתה ותקחה: שמות ב ה
5. קומה יי הושיעני אלהי כי הכית את כל איבי לחי שני רשעים שברת: תהלים ג ח
6. וכי יאמרו אליכם דרשו אל האבות ואל הידענים המצפצפים והמהגים הלוא עם אל אלהיו ידרש בעד החיים אל המתים: ישעיהו ח יט
7. המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את יי ויקדש בם: במדבר כ יג
8. ויאמר משה שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו ואתה אמרת בשר אתן להם ואכלו חדש ימים: במדבר יא כא
9. את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב עתיקי משדים: ישעיהו כח ט
10. ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התף בידה ותצאן כל הנשים אחריה בתפים ובמחלת: שמות טו כ

מסורת הש"ס

א) מגילה טו., ב) מגילה טו: וברכות נד:, ג) [בכורות מד.], ד) [סנהדרין קא:], ה) מגילה יג: קדושין לח., ו) [נ"ל אמר הקב"ה כ"א בע"י], ז) [נ"ל ותלך העלמה אר"א וכו'], ח) מגילה יד., ט) [דף טו:], י) [דף נד:], כ) [שמות יד], ל) [דברים לד], מ) [יהושע א], נ) [שם], ס) [שם ד], ע) [דברים לא], פ) [במדבר יא].

* * *

הגהות הב"ח

(א) גמ' דקא בעו לאצולי: (ב) רש"י ד"ה המלפלפים וכו' שהם אינם אלא מצפצפים כעגורים: (ג) ד"ה שירה וכו' מצרים אחריהם אור:

* * *

מוסף רש"י

דאישתרבב כו'. נשתרבבה אמתה אמות הרבה (שמות ב ה). **וכן אתה מוצא בשיני רשעים.** עוג מלך הבשן במסכת ברכות פרק הרואה (נד:) שעקר הר בת ג' פרסי להשליכו על ישראל ונתנו על ראשו ושלח הקב"ה נמלים ונקבוהו ונכנס בצוארו, בקש לשומטו ונשתרבבו שיניו לכאן ולכאן (מגילה טו:). **אלא שריבבתה.** לשון אשתרבובי אשתרבוב, ילדו וגדלו למטה (ברכות נד:). **בשבעה באדר מת.** שנאמר (יהושע ד) והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון, צא מהם למפרע שלשים יום שאבלו על משה ושלשה ימים שהכינו להם צידה, שנאמר (שם א) הכינו לכם צידה כי בעוד שלשה ימים אתם עוברים וגו', הרי בשבעה באדר מת משה, ובשבעה באדר נולד משה. דכתיב (דברים לא) בן מאה ועשרים שנה אנכי היום, היום מלאו ימי ושנותי (מגילה יג:). **כשהיא אחות אהרן.** ועדיין לא נולד משה (שם יד.).